

FATİH SULTAN MEHMED HAN VE DÖNEMİ

Editör:

Dr. Ayşenur Bilge Zafer

Yayın Kurulu:

Prof.Dr. Özer Ergenç

Prof.Dr. İlhan Genç

Prof.Dr. Yusuf Oğuzoğlu

Gaye Kitabevi

BURSA 2016

BURSA

OSMANGAZİ BELEDİYESİ YAYINLARI

Ulubatlı Hasan Bulvarı No: 6 Santral Garaj / Bursa

Tel: 0.224.444 16 01 Faks: 0.0224.270 70 63

www.osmangazi-bld.gov.tr

Fatih Sultan Mehmed Han ve Dönemi

Editör:

Dr. Ayşenur Bilge Zafer

Yayın Kurulu:

Prof.Dr. Özer Ergenç

Prof.Dr. İlhan Genç

Prof.Dr. Yusuf Oğuzoğlu

Proje Koordinatörü:

Kenan Kır

Osmangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü

Proje Basım Koordinatörü:

Gülşah Cebelli Öncel

Osmangazi Belediyesi Basım Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürü

Organizasyon Sorumlusu:

Mehmet Uzun

Osmangazi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

ISBN 978-605-66006-4-7

1. Basım Nisan 2016

Kapak Resmi:

Sultan II. Mehmed'in minyatürü (Lokmân bin Hüseyin el-Urmevî,

Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâilî'l-Osmâniyye, AETrh 1216)

Kapak minyatürünü temin eden Melek Gençboyacı Hanımefendiye teşekkür ederiz.

Kapak / İç Düzen:

Gaye Kitabevi

Baskı: Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti. - Sertifika No: 15366

Ali Emîrî'nin Kütüphanesinden Fatih Sultân Mehmed ve Ona Sunulmuş Eserler

Melek Gençboyacı*

Fatih Sultân Mehmed'in (II. Mehmed) babası Sultân II. Murâd, Annesi ise Hüma Hatun'dur. 27 Receb 835 (30 Mart 1432) yılında Edirne'de, II. Murad'ın dördüncü oğlu olarak dünyaya geldi. 30 Mart 1432- (3 Mayıs 1481) tarihinde de vefat etti. Osmanlı İmparatorluğunun 7. padişahıdır.

1453 yılında İstanbul'u fethetmesinden sonra kendisine "Fatih", fetih babası (Ebü'l-feth) denilmiştir.

Ali Emîrî Tarih-1216 Numarada kayıtlı Lokmân b. Hüseyin el-Urmevî 'nin (ö. 1010/1601'den s.) Kıyâfetu'l-insaniyye fî semâ'ili'l-Osmâniyye adlı Türkçe Manzum-mensur eserinde; Osmanlı padişahlarının hayatı, saltanat yılları olayları dış görünüşleri, özellikleri, beden alâmetleri, anlatılır. Osman Gazi'den itibaren on iki padişahın minyatürü vardır. 7.minyatür Fatih Sultân Mehmed 'e aittir. (Resim 1)

Minyatürün üzerindeki beyitte

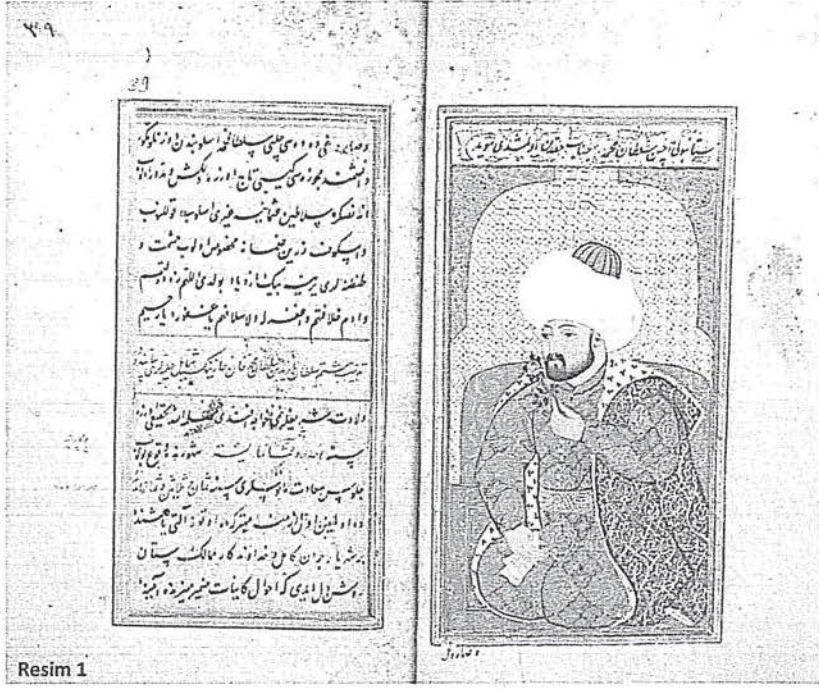
*Sitanbûlu açan Sultan Muhammed
Cenâb-ı Hak'dan olmuşdı müeyyed*

Eserde Fatih Sultân Mehmed şöyle anlatılır.

(Bu esere göre) Doğumu: Sekiz yüz otuz üç Recebinin yedinci günü vaki olan Cumartesi gününde

Cülûsu: Dârü'l-cihâd-ı Edirne'de sekiz yüz elli beş yılının muharreminin on altıncı günü

* Millet Yazma Eser Kütüphanesi Müdürü

Resim 1

- İlk iş olarak İstanbul'u fethi: 857
- Diyar-ı Yûnân'ı tamamen teshîr ve zabtetti
- Karaman evlâdının kökünü kesti
- İsfendiyâr ilini aldı
- Uzun Hasan'ın üzerine vardı ve gereği gibi hakkından geldi
- Rumeli yakalarında dahi çokça yer fethetti

Babası hâl-i hayâtında hüsn-i rızâ ile saltanatı kendüye ısmarlayub, bir yıldan sonra girü babası tahta geçüb, ikinci def'a yirmi üç yaşında iken saltanat-ı uzmâyâ vâsıl oldu

- Arslan sûretlü, değirmi yüzlü, uzun boylu, mücessem, mülahham letâfet ve melâhat üzre, hulkı pâk ve ziyâde sâhib-i akl u idrâk ve gayyûr u bî-bâk olduğundan; mehâbet ile düşmene baksa tâb-ı nazar getürimeyüb mahv olurdu
- Ve kaşları siyâh çitme ve keşîde-nakş
- Ve çeşm-i cihân-bînleri nûr-ı çeşm-i cihân ve uyûn-ı a'yâna merdüm-i dîde gibi ziyâ-bahş olub
- Koç burunlu
- Ve sarımrak kırmızı ak benizlü
- Çenesi gird ü mevzûn
- Ve hat-ı nevresteleri altun teli gibi beste
- Ve seblet-i bahâdrânesi gonca üzre reyhân-ter

Resim 2

- Ve lebleri beste
- Yağrını yassı
- Gerdeni dirâz
- Bâzûları kavî ve rezm-sâz
- Ve üzengiliği nerîmânî ser-
efrâz
- Ve saruğu dedesi Çelebi
Sultan Mehmed düzenlü, mükevver;
dânişmend mücevvezesi gibi tâc
üzre dilkeş ve müdevver....

Ali Emîrî Tarih 772 numarada kayıtlı Âşık Çelebi, Pîr Mehmed d.926 (1519-20) ö. 979 (1571-72) Türk Edebiyatının çok önemli biyografi eseri olan Meşâ'irü's şu'arâ-Âşık Çelebi Tezkiresi. Murâd döneminden tezkirenin yazıldığı zamana kadar yaşamış olan 427 şairin ebcet hesabına göre yer alan hal tercümelere yazılmıştır. II. Selim'e sunulmuştur. Türkçe ve nesih hatla

yazılmıştır. Eserde 87 minyatür bulunmaktadır. Tezhipli bir eserdir. (Resim 2)

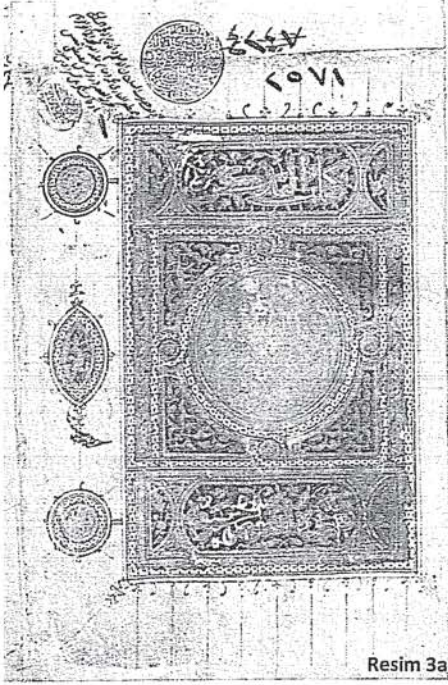
Sanatkârlara ve ilim erbâbına sahip çıkmıştır

Fatih Sultân Mehmed'in tarihteki en önemli yanlarından birisi de eğitime edebiyata ve ilime verdiği önem olmuştur. 15. yy. da Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlenmesi, sanatın desteklenmesi ve gelişmesini sağlamıştır.

İlim Adamlarına eserler yazdırmış, çeşitli eserlerin şerhini de yaptırmıştır.

Ünlü astronom ve matematikçi Ali Kuşçu'yu İstanbul'a getirmiş, bilinen en eski eğitim kurumu ve en yüksek düzeyli medrese olan Sahn-ı Semân'ı kurmuştur.

(Sahn-ı Semân, Fatih Küllîyesi içinde İstanbul'un ilk Türk Yüksek öğretim kurumudur). Güzel sanatların çeşitli dallarıyla da ilgilenen Fatih Sultân Mehmed'in binlerce ciltlik kitabı olan zengin bir kütüphanesi de vardı.

Resim 3a

biçimdedir. (madalyon gibi de) Şemseler alt ve üst kısımlarda ince uzun dikdörtgenler halinde yatay panolar veya sayfa köşelerinde yer alır. Genelde ana zemin boş bırakılmış şemse ve köşebent tezhip edilmiştir.

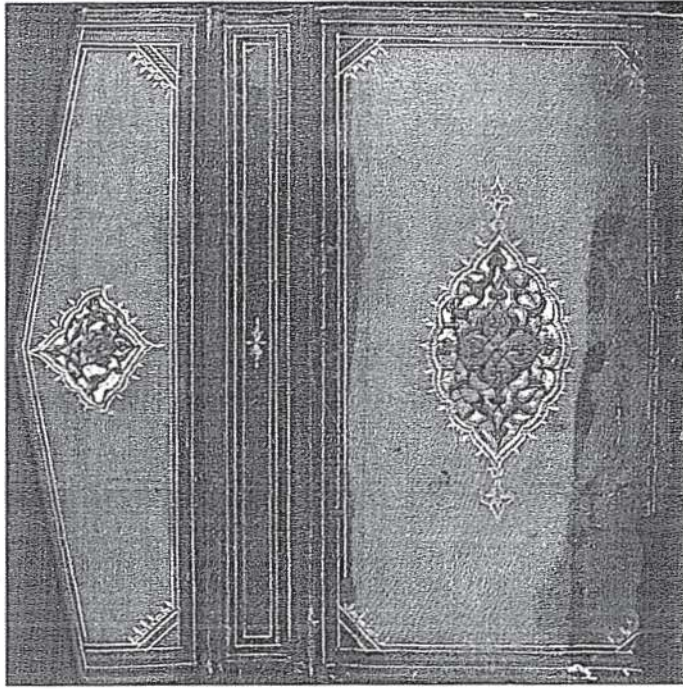
Bu dönem tezhibinin başlıca dolgu motifleri ise, rumiler ve kıvrımlı dallar üzerinde sıralanan hatayi grubu çiçeklerdir. Rumiler çoğunlukla kapalı formlar oluşturan bir düzenleme ile bordür biçiminde sıralanır ya da simetri içerisinde yuvarlak kıvrımlı dallar üzerinde görülürler. Başlık ve zahriyede hat ya da süsleme, genellikle tezhibin içinde bulunur. (Resim3-3a)

Fatih Devri eserlerinde görülen tezyinatın oldukça farklı olması Tezhip tarihinde "Fatih Dönemi" diye adlandırılır. Öyle ki eserde herhangi bir tarih olmasa bile tezhibinden o eserin Fatih Döneminde yazıldığı anlaşılır.

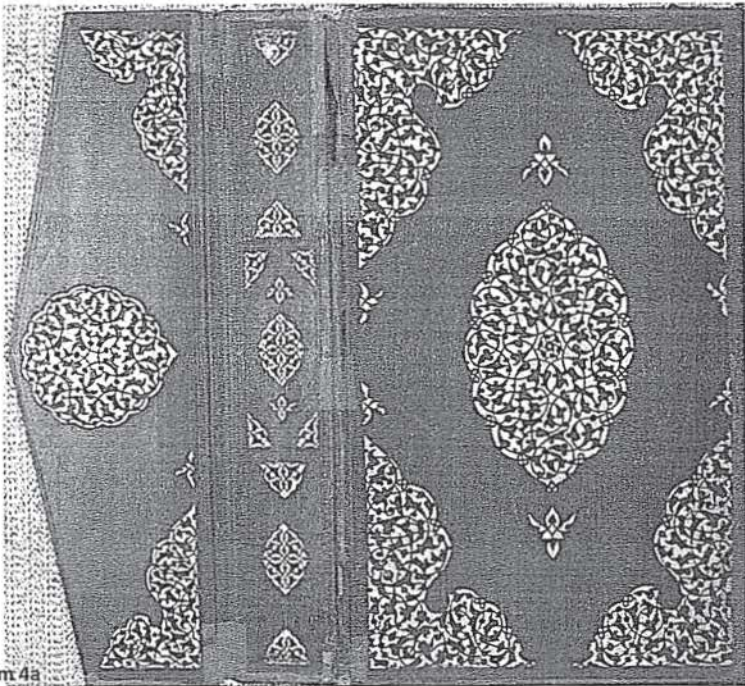
Fatih Dönemi Cild Sanatı

XV. yüzyıl Anadolu Selçuklu cildinden Osmanlı cildine geçiş devridir. Fatih dönemi ciltleri Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Memlukler'in son devirlerinde yapılanlarla benzerlik gösterirse de üslupları farklıdır. Fatih devri Türk cildi için de bir yükselme çağıdır.

Sanat niteliği taşıyan Fatih ciltleri yerli ya da yabancı kumaşlarla kaplanmış, etrafı deri bordürlü kaplar ve deri üzerine sade ya da altın sürülmüş şemseli kaplar olmak üzere iki grupta toplanabilir. Timurlu ve Safevi dönemlerindeki gibi çok renkli olmayıp zeminde bir veya iki renk ihtiva ettikleri görülmektedir. Şemselerde Yuvarlaklıklar görüldüğü gibi çoğunlukla ovaldir. Deriden başka lâke ve kumaş citler de yapılmıştır.

Resim 4

Resim 4a

Osmanlılar döneminde diğer sanat dallarında olduğu gibi Cilt Sanatında da zirveye ulaşılmıştır. (Resim4-4a)

Fatih Sultân Mehmed'e sunulan eserlerden örnekler

Fatih Sultân Mehmed için birçok eser yazılmıştır. O nun Mütalaası için yazılan eserlerden biri de; Millet Yazma Eser Kütüphanesi Feyzullah Efendi Koleksiyonu 1359 numarada bulunan TAHRİRÜ USÛLİ'L-HENDESE VE'L-HİSÂB'dır. (EUKLEIDES'İN ELEMANLAR KİTABININ TAHRİRİ) Meşhur Matematikçi Eukleides'in (m.ö. 330- 275) Elemanlar kitabına yine büyük matematikçi ve astronom olan Nasiruddin Tûsî tarafından yapılan bu Tahrir, Osmanlı bilim adamlarının en önemli kaynaklarından¹.

İki risaleli bir eserdir.

Feyzullah Efendi 1359/1

Tahriru usûli'l-hendese ve'l-hisâb li uklidis (Oklidis)

Nasirüddin et-tûsî, el-hâce abu cafer muhammed el-Hasan, 607-672 H.

Fiziksel Nitelik 1-150 yk., 23 st. ; 70x158,145x252 mm. Talik: Arapça 869 H.

Zahriyede eserin ve müellifin ismi ile Fatih Sultân Mehmed Han Hazretleri'nin mütalaası için yazıldığı şöyle belirtilmiştir:

Sağ sayfada: Hâzâ kitâbut uklîdis, te'lîfu'l-hakîmi'l-muhakkık ve'l-feylesûfi'l-müdakkık, nasîru'l-milleti ve'd-dîn muhammed ibni muhammed et-tûsî rahimehullahu tahmeten vâsi'aten.

Sol sayfada: Bi-resmi mütâla'ati's-sultâni'l-a'zam, el-hâkâni'l-mu'azzam, es-sultân muhammed hân ibni's-sultân murâd hân halledallâhu mülkehû ve sultânehû bi-mennihî ve lutfihî. Âmîn.

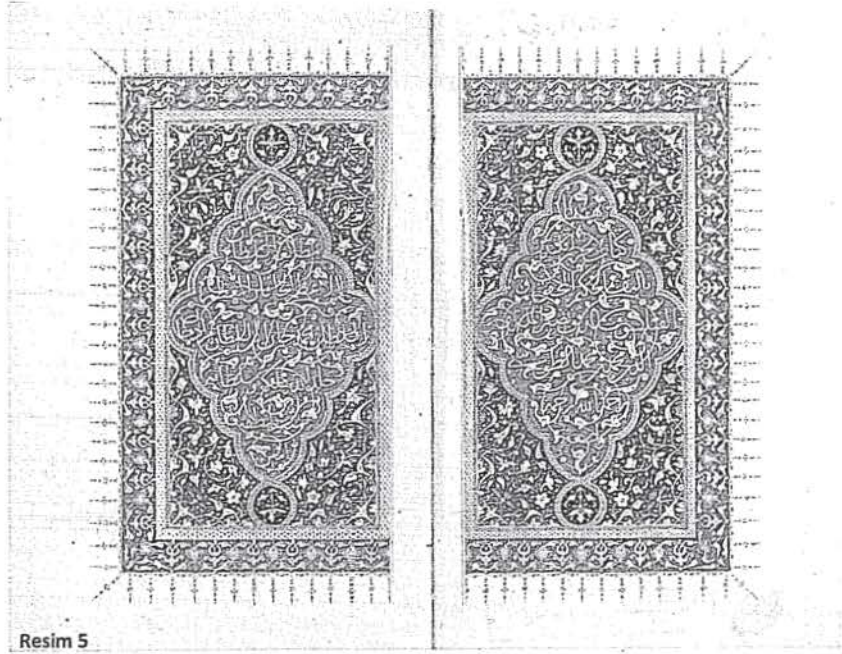
Feyzullah Efendi 1359/2

Şerhu musâderâti uklidis (Oklidis)

İbnü'l-heysem, abu ali b. hasan b. hasan b. el-heysem el-mühendis, ö.420 H.

150-253 yk., 23 st. ; 70x158,145x252 mm. -Talik .Arapça. (Resim 5)

¹ Bu önemli eserin Tıpkı basımı 2012 yılında Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığınca yayımlanmıştır.

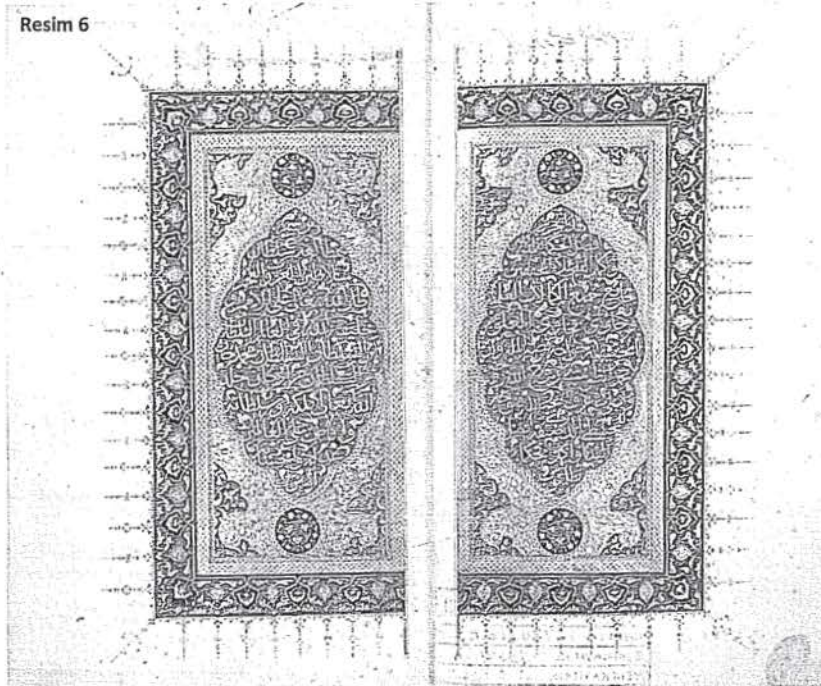

Resim 5

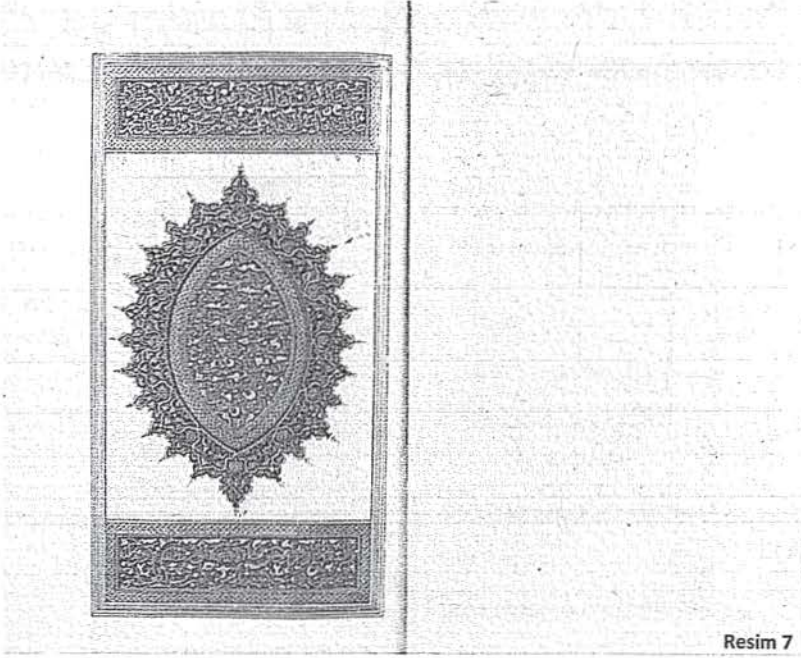
Feyzullah Efendi 1360

Tahrîru macesîfî

Nasîrüddin et-tûsî, el-hâce ebu cafer muhammed el-Hasan, 607-672 H.

Resim 6

Resim 7

212 yk., 23 st. ; 251x145,162x78 mm. 870 H. Talik. Arapça.
(Resim 6)

Zahriyede çok zarif bir şekilde Sultân Fatih için yazıldığı belirtilmiştir.

Sağ sayfada: Hâzâ tahrîru efdali'l-hukemâi'l-müdakkıkîn ve ekmeli'l-fudalâi'l-muhakkıkîn, câmi'i cem'i'l-kemâlâti'l-ilmiyye ve hâvî fehâvi'l-ulûmi'l-hakîkiyye, Hâce nasîru'l-milleti ve'd-dîn Muhammed et-yûsî ravvehallâhu rûhahû ve a'lâ fî gurafi'l-cinâni fûtûhahû li'l-mecistî ellezî sannefehû efdalu'l-kudemâ ve ekme-lü'l-hukemâ Batlamyûs

Sol sayfada: Bi-resmi mütâla'ati sultâni selâtîni'l-arabi ve'l-acem, zıllillâhi te'âlâ ale'l-ümem, halifetillâhi fi'l-âlem, es-sultân ibni's-sultân, es-sultân muhammed hân ibni's-sultân murâd hân, halledallâhu te'âlâ mülkehû ve sultânehû ve efâda ale'l-âlemîne adlehû ve ihsânehû. Âmîn

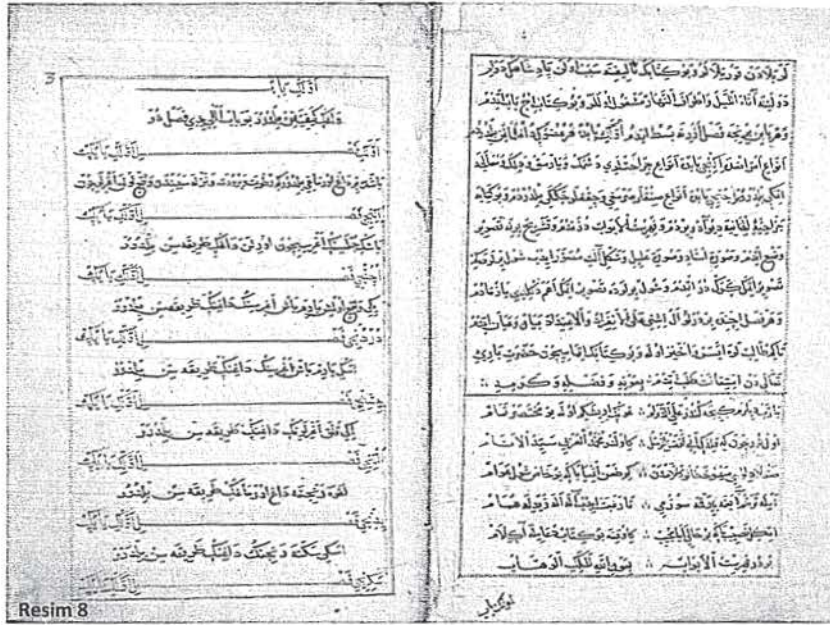
Feyzullah Efendi 1983/1

Şerhi kitâbi sîbeveyh

es-Sîrâfi, ebu sa'id hasan b. abdullah 284-368 H. [şrh]

Ömer b. osman el-hüseyni [müstensih.]

1-490 yk., 45 st. ; 345x210,244x134 mm. 870 H. Nesih. Arapça.

Resim 8

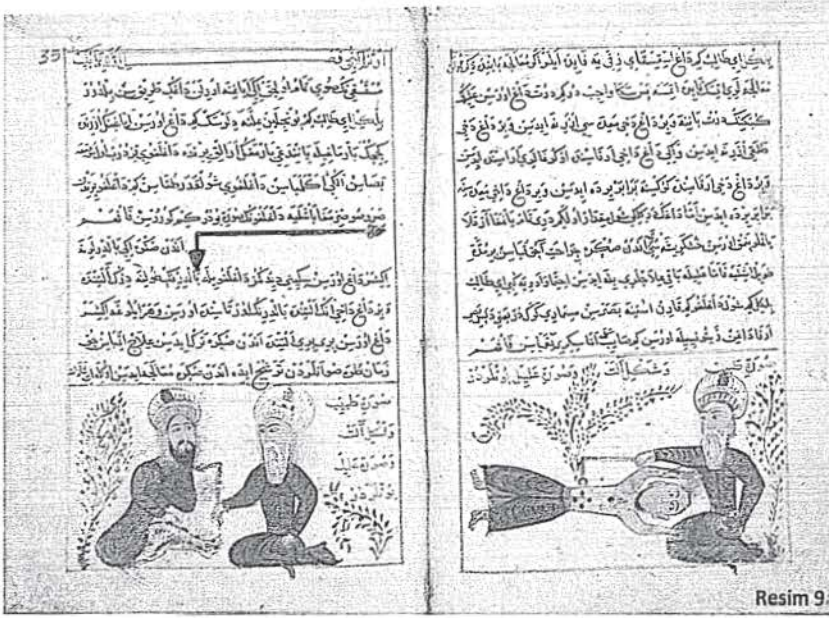
Feyzullah Efendi 1983/2
Şerhu Ebyâti kitâbi sibeveyh

el-İsferâyînî, ebu sa'id [şarih]
Ömer b. osman el-hüseynî [müstensih.]
491-552 yk., 45 st. ; 345x210,244x134 mm. 870 H. Nesih.
Arapça. (Resim 7)

Sultân Fatih namına yazılmış nadir bir nüshadır.

Sağ sayfada: Bi-resmi mütâla'ati's-sultânî'l-a'zam, halife-tillâhi te'âlâ fi'l-âlem, eyyedallâhu te'âlâ fi cem'i'l-mekârimi ve'l-ilm, zıllillâhi ale'l-ümem, es-sultân ibni's-sultân, es-sultân muhammed hân ibni's-sultân murâd hân ibni osmân, halledallâhu te'âlâ hilâfetehû ve ebbede şevketehû ve devletehû. Âmîn

Sol sayfada: Hâzâ şerhu'l-kitâbi, el-mensûb ilâ efdali'l-ulemâi'l-ulûmi'l-edebiyye ve ekmeli fudalâi'l-me'ârifî'l-arabiyye Ebî bişr Amr ibni osmân ibni kanber eş-şehîr bi-sîbeveyh, teğammedehu bi-gufrânihî, li'l-âlimi'l-fâzıl ve'n-nihrîrî'l-kâmil eş-Şeyh ebî sa'id es-sîrâfî, revvahallâhu rûhahû ve a'lâ fi gurafî'l-cinâni fütûhahû

Resim 9.

Ali Emîrî Tıp 79

Tıp kitapları arasında Sabuncuoğlu lakabıyla ünlü olan Şerefeddîn Ali b. El-Hâc İlyas (ö. 873/1468'den sonra) tarafından 870/1465 tarihinde kaleme alınan Cerrâhiyye-i İlhâniyye'dir. Türkçe. Kırık Nesih. 198 yk., 17st. 253x165,218x130 mm.

Metin içinde minyatürler vardır.. Sırtı ve kenarları miklepli, sırtı meşin, kâğıt kaplı, şirazeli.

Eser,Fatih Sultân Mehmed'e sunulduğu için Cerrâhiyye-tü'l-hâniyye olarak okunmuşsa da müellif, eserinin adı için bu kitâba "Cerrâhiyye-i İlhâniyye "diyü ad verdim demektedir (2b). (Resim 8-9)

Bu nüsha çeşitli ameliyat sahnelerinin ve aletlerinin minyatürlerini ihtiva etmesi yanı sıra Türkçe yazılmış ilk cerrahî kitabı olması açısından da büyük önem taşır.²

² Cerrâhiyyetü'l-hâniyye'nin yazarı Şerefeddin Sabuncuoğlu (1385-1468?) Amasya'da yaşamış bir hekim-cerrahdır. Hekim ve cerrahların usta-çırak yöntemiyle yetiştiği bu dönemde Amasya Darüşşifası'nda 14 yıl hekimlik yapmıştır. Fatih Sultan Mehmed'e ithaf edildiği için Cerrâhiyyetü'l-hâniyye (Sultanın Cerrahisi) adını verdiği bu kitabını 10. yüzyılın ünlü Endülüslü cerrahi Ebu'l-Kâsım Zehravî'nin "Kitabü't-Tasrif Fi't-Tıbb" adlı ansiklopedik ese-

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nden Fatih'e sunulan eserlerden örnekler.

Süleymaniye 1009

el-Firuzabadi Mecdüddin muhammed b.ya' kub es-şirazî.

Kamusu'l-muhit ve'l-kabusü'l-vasit. Bursa 860 H. (Resim 10)

rinin cerrahiye ait 30 bölümünü esas alarak hazırlamış kendisi de birçok bölüm eklemiştir.

Eserin her bölümünün "Bilgil ey tâlib kim/Ey öğrenci bil ki" ifadesiyle başlaması ve devamındaki didaktik söylem, Cerrâhiyetü'l-Hâniye'nin öğrenciler için hazırlanmış bir el kitabı olduğunu düşündürüyor.

Cerrâhiyetü'l-hâniyye üç bölümden oluşur. Birinci bölümde o dönem cerrahinin en geçerli tedavi yöntemlerinden biri olan dağlama/koterizasyon uygulamaları anlatılır.

O yıllarda bütün belirtiler hastalık kabul edildiğinden koterizasyonlar da buna göre tarif edilmiştir. Örneğin akut yarım başağrısının dağı, kronik yarım başağrısının dağı, uçğun dağı, burundan gelen yaramaz kokunun dağı, dudak çatlağının dağı, diş ağrısının dağı hemoroit dağı, mesane üzerine vurulan dağ, arka ağrısına dağ etmek gibi.

İkinci bölüm yarmak, delmek ve pansumanı yani o dönemde yapılan operasyonları anlatırken yarma ve delme işinde kullanılan aletler ile lavman aletlerini de tanımlayıp çizimlerle gösterir.

Bu bölümdeki başlıca operasyonlar;

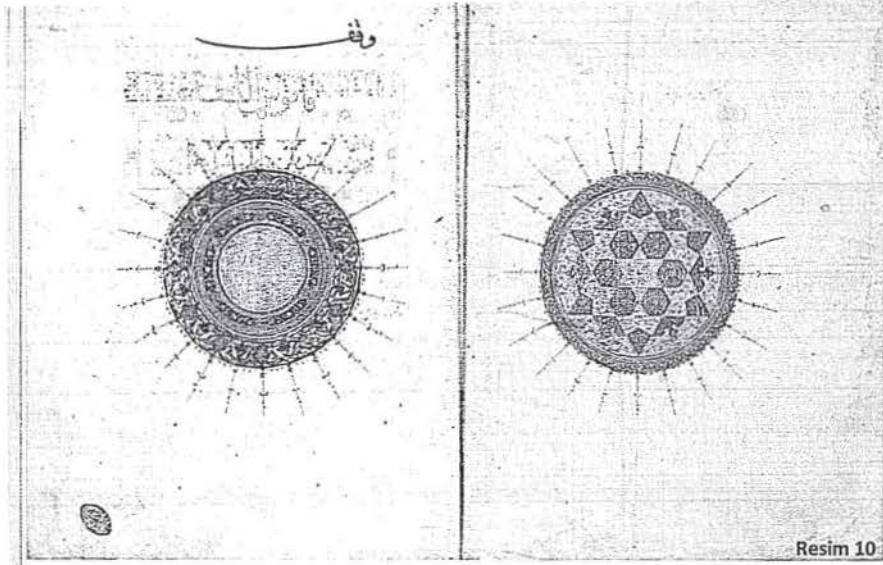
Küçük çocukların başında toplanan suyun yanılması, kulak tıkanıklığı, göz kapağını kesip dikmek, göz pınarında olan eti kesmek, burun etinin ameliyatı, vücuttaki şişleri delmek ve yarmak, çeşitli urları yarıp çıkarmak, sünnet ve sünnet hataları, kadınlarda taş, fitik ve nasırlar-fistüller-sigiller, anne karnında ölen bebeklerin ameliyatı, anüsü kapalı doğanların tedavisi, çeşitli yaraların dikilmesi, el-ayak-kemik kesmek, varis tedavisi, Vücuttan ok çıkarmaktır.

Üçüncü bölüm ise kırık ve çıkıklara ayrılmıştır.

Kırık kemiklerin nasıl yerine getirilip sarılacağı ile başlar ve baş bölgesinden aşağı doğru yer alan kemiklerde görülen kırıklar ile çıkıkların sarılma tekniklerini anlatır.

Bu bölümün 36. faslında cerrahi uygulamaların kesmek, dikmek ve yakmaktan ibaret olduğunu söyleyerek el işinde yani cerrahi operasyonlarda kullandığı terkipleri verir. Ardından bu işlere tahammül edemeyen kişiler için, ömrü boyunca cerrahi işlerde kullandığı, ilaçları kolay bulunur bir murkidd (anestetik) önerir.

Sabuncuoğlu'nun 1465 yılında tamamladığı başyapıtı Cerrâhiyye-i İlhâniyenin bilinen ikisi otograf üç elyazma nüshası vardır. Bu nüshadan başka ikincisi Bibkiotheg National'de daha geç dönemlerde yapılan üçüncü nüsha da İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Kütüphanesi'ndedir.

Resim 10

Eserinin zahriyesinde; Fatih'in kütüphanesi için istinsah edildiği "li-Resmi hızâneti's-sultâni'l-a'zam ve'l-hâkâni'l-

Resim 11

mu'azzam, nâsibi'r-râyâti'd-dîniyye, Fâtihi uzmâ bilâdi'r-rûmi'l-kustantiniyye, şeyye-dallâhu te'âlâ bünyâne umrihî mede'l-leyâlî ve'l-eyyâm ve rabe-ta atnâbe mülkihî bi-evtâdi'l-hulûdi ve'd-devâm" diye yazılıdır.

Şehid Ali Paşa 1754

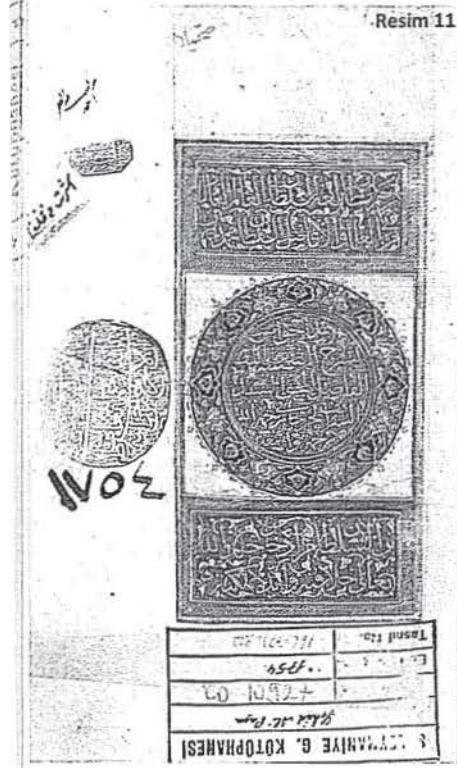
Cürcanî, es-seyyid es-şerif ali b. muhammed el-huseyni.

Haşiye ala şerhi'ş-şemsiyye li'l-kutb.869 H. (Resim 11)

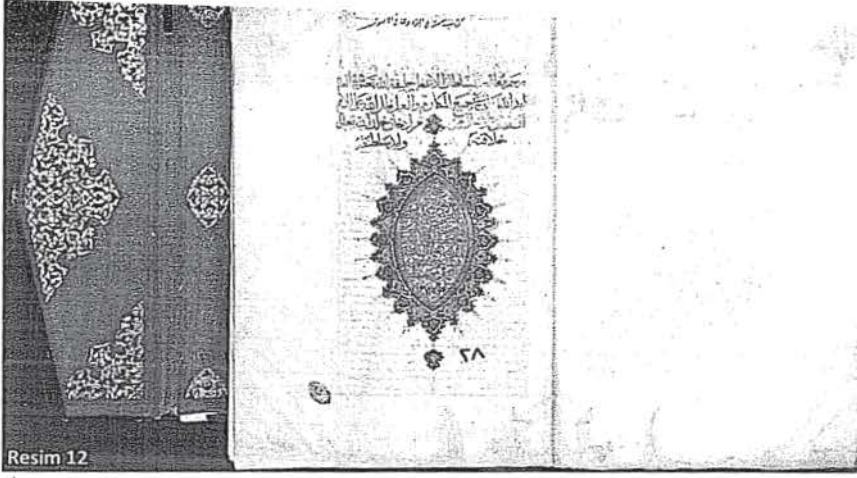
Şehzâde Mehmed 28

Abdülaziz el-buharî alâüd-din abdülaziz b. ahmed el-hanefî.

Keşfü'l-esrar ve hadîku'l-ebrar. (Resim 12)

Tasvir No.	11
Es. No.	458..
Yıl	1097+
KUTÜPHANESİ	

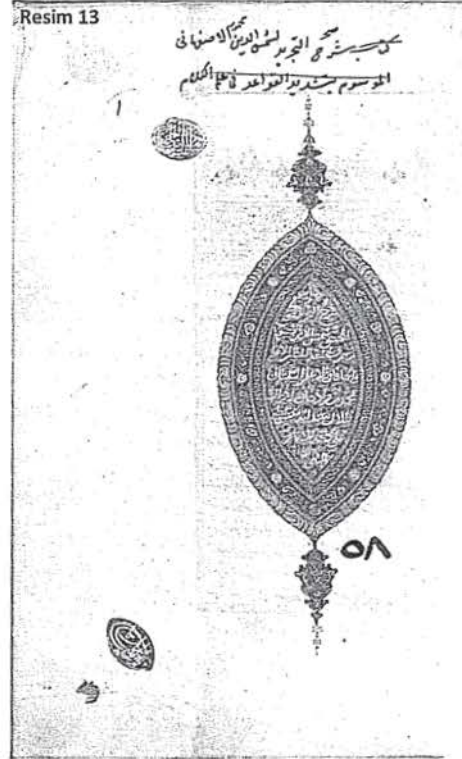
Şehzâde Mehmed 58
İsfahânî, şemsuddîn mahmud b. abdurrahman b. ahmed
Teşyîdü'l-kava'id fi şerhi tecridî'l-akâ'id.
(Şarih)Ahmed b.ishak el-kudsi. 875 H. (Resim 13)

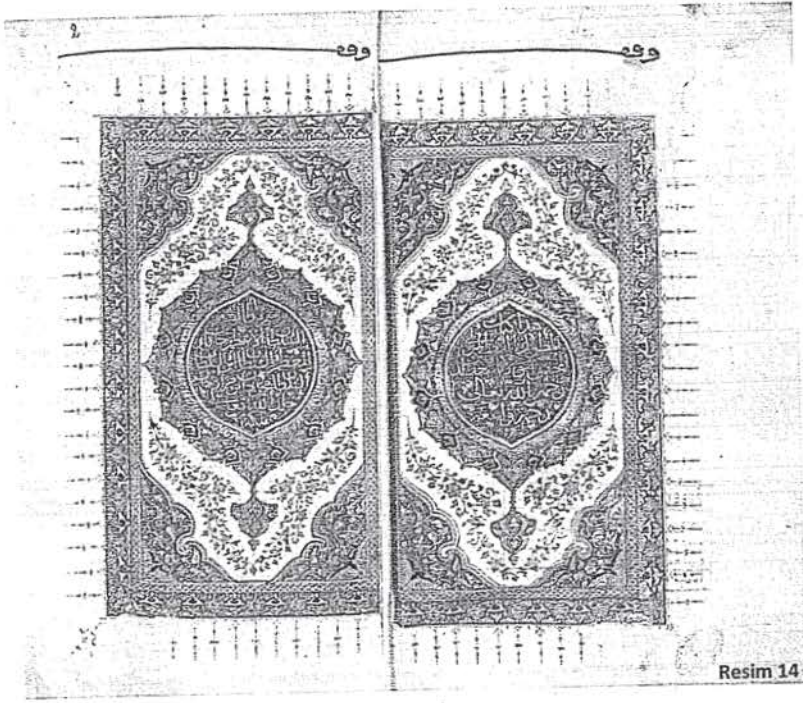
Şehzâde Mehmed 78
Kutbü't-tahtanî kutbud-
din muhammed b. muham-
med.
Levamiü'l-esrar fi şerhi
matalii'l-envar. (Resim 14)

Şehzâde Mehmed 101
Birgivî, muhyiddin mu-
hammed b. pir ali el-hanefî.
Maksud. 872 H. (Resim
15)

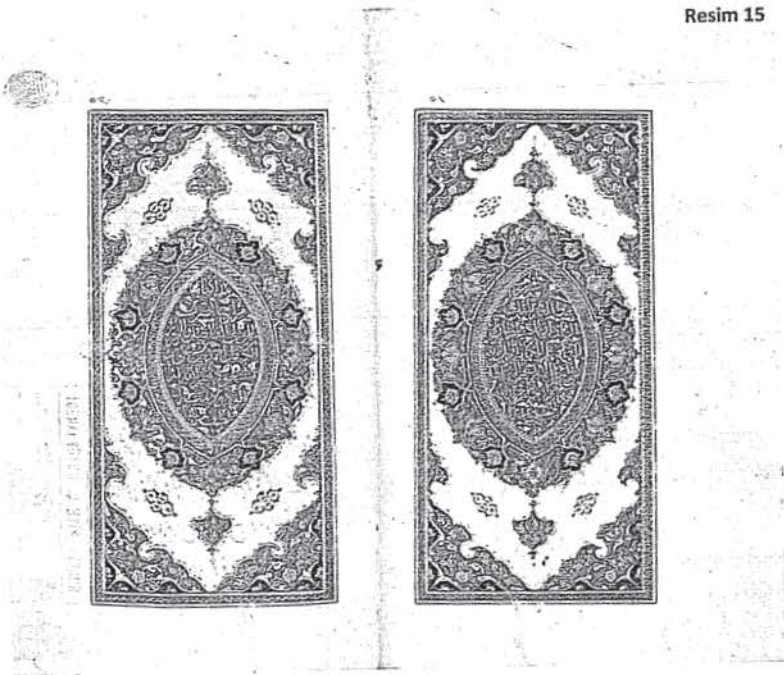
Turhan Valide 265
İbn sina Hüseyin b. abdul-
lah el-buhari.
Kanun fi't-tib. (Resim 16)

Yeni Cami 335
el-İci adudüddin abdur-
rahman b.ahmed b. abdül-
gaffar.
Şerhu muhtasari'l-munte-
hâ fi'l-usul. (Resim 17)

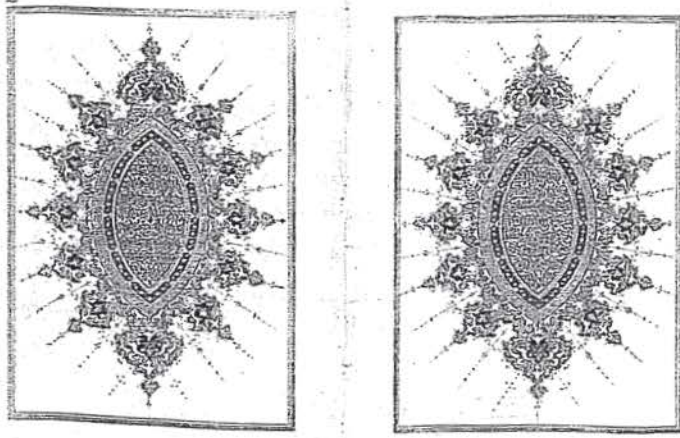

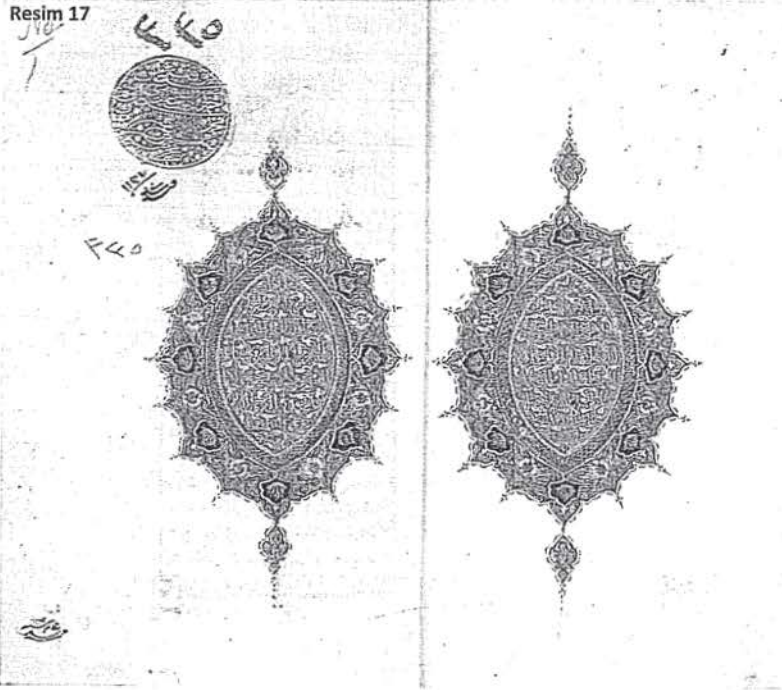
Resim 14

Resim 15

Resim 16

Resim 17

Dîvânı

Osmanlı padişahları arasında ilk şâir Fatih'in babası II. Murâd'tır. Fakat ilk ufak Dîvânı (divânçe) Avnî mahlasını kullanarak Fatih hazırlar. Zaten 'Avnî' de sahip çıkan, yardım eden manasındadır.

Şiirinde Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın etkileri görülür. Namık Kemâl, onun Osmanlı Dîvân Şiiri'nin kurucuları arasında sayar. Fakat şiirlerinde öne çıkan derin lirizm ile samimiyettir. Siyâsi olarak keskin bir insan olmasının yanı sıra, söz sanatlarında da keskinliği bârizdir. Dîvân şiirine oranla dili sade sayılır. Hatta bazı şiirleri vardır ki günümüz Türkçe'siyle bile anlaşılabilir.³

Fatih, İstanbul'un güzelliğini ve fethedildiği zaman özellikle Galata'nın hareketli ve nasıl insanın içini açan ve ferahlatan bir yer olduğunu bize şu beytiyle anlatır;

*Bağlamaz Firdevse gönlünü Kalata'yı gören
Servi anmaz anda serv-i dil-ârâyı gören*

Galata'nın cennetten daha güzel olduğunu, oradaki güzellerin de servi unuttuğunu (sevgilinin boyunu görenlerin artık servi ağacını unutacağını), kendisinin İstanbul'un, sevgilisinin de Galata'nın şahı olduğunu söyler. Elbette bu iki şahtan Galata şahının İstanbul şahına boyun egeceğini de ;

*Avnîyâ kılma gümân kim sana râm ola nigâr
Sen Sitanbul şâhısın ol da Kalata şâhudur*

Diyerek, zarif bir şekilde duygularını anlatır.

Avnî, Fatih Sultân Mehmed, 1432-1481 yılları arasında yaşamış ve otuz yıl Osmanlı Devletini yönetmiştir. Sarayını da bir sanat yuvası haline getirmiş, çeşitli sanatçılara ve ilim erbabına da sahip çıkmıştır.⁴

Kütüphanemizin Kurucusu Ali Emîrî Efendi tarafından bulunan bu tek nüsha "Avnî Dîvânı" Millet Yazma Eser Kütüphanesi AE Manzum 305 numarada bulunmaktadır.⁵

³ Gönül Tekin Türk Edebiyatı 13-15.yy. s.496-525. Kültür Bakanlığı. 2002 Osmanlı Uygarlığı 2.

⁴ Gençboyacı, Melek, "Millet Yazma Eser Kütüphanesi'nden padişah divanları", Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları, Cilt 41 (Aralık 2014), s. 237-280.

⁵ Abdülkadir Karahan, "Fatih-Şair Avnî", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*,

Aşağıda bibliyografik künyesi verilen bu eseri Ali Emîrî Efendi, başka eserlerden de bulduğu hayranı olduğu Avnî'ye ait şiirleri de ilave ederek kendi el yazısı ile iki defa kopya etmiş ve ilim âlemine yine kendisi tanıtmıştır.⁶

Şiirlerinde Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın etkileri görülür. Namık Kemal de onu Osmanlı Dîvân Şiiri'nin kurucuları arasında sayar.⁷

İsmail Habip Sevük'un⁸ de dediği gibi "Fatih, cedlerinden kalan ülkeyi bir misli genişletip devleti nasıl imparatorluğa yükseltiyse, Şâir Avnî de şiiri, işte böyle insanlık duygularının en üst tabakalarına kadar yükseltmeyi bildi. Evet. Fatih'in hükümdarlığı gibi şâir Avnî'nin de bir hükümdar tarafı vardır." der.

Dîvân-ı Avnî

AE Manzum 305

Eser Adı: Dîvân-ı Avnî دیوان عونی

Müellif Adı عونی

Avnî, Fatih Sultân Mehmed. d. 835 (1432) – ö. 886 (1481)

İstanbul 1956

- Muhammet Nur Doğan, *Fatih Dîvânı ve Şerhi*, İstanbul 2005.
- Muhammet Nur Doğan, "Fatih (Avnî) Dîvânı'ndaki Kültürel ve Estetik Unsurların Toplu Tahlili", Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından hazırlanan *Fatih ve Dönemi* adlı kitabın içinde, s. 355-383, İstanbul 2004.
- Muhammet Nur Doğan, *Fatih Dîvânı ve Şerhi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. 2014

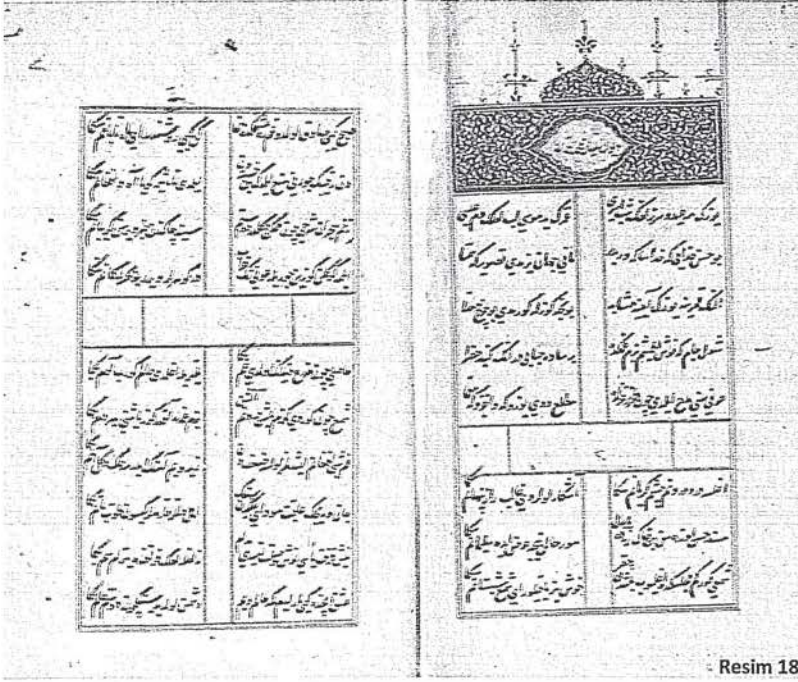
⁶ Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-Mülûk*, İstanbul 1330.

Ali Emîrî, *Osmanlı Tarihi ve Edebiyatı Mecmûası*, c. I, İstanbul 1901.

⁷ Şeyhî (öl.1431?): Asıl adı, Yusuf veya Sinan'dır. Sultan Mehmed'in hastalığını iyileştirerek Tokuzlu Köyü'nü tımar olarak kazanmıştır. Bu sebeple ilk reisi'l-etubbâ (hekimbaşı) olarak da anılmıştır. Türkçe Dîvânı vardır. Hüsrev u Şîrîn, meşhur mesnevisidir. Harnâme, şairin mizahî hiciv örneği olarak tanınmış eserlerindedir.

Ahmed Paşa (öl.1497): Kazasker Veliyüddîn Çelebi'nin oğludur. İyi bir eğitim görmüş; Önce müderris, kadı sonrada Fatih'in nedîmi, hocası ve de veziri olmuştur. Tek eseri, Türkçe Dîvânıdır. İlmî yönüyle sipâhî müftüsü; şâir yönüyle şiir sultânı olarak tanınan Ahmed Paşa, hem zamanının hem de sonraki dönemlerin şairlerini oldukça etkilemiştir

⁸ 1892, Edremit – 17 Ocak 1954 İstanbul. Yazar, edebiyat tarihçisi, gazeteci, siyasetçi. Kurtuluş Savaşı boyunca Anadolu'da çıkarılan çeşitli gazetelerde Milli Mücadeleyi destekleyen yazılar-kaleme alan yazar, Cumhuriyet döneminin ilk edebiyat tarihi kitabı olan "Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi" adlı kitabın yazarıdır.

Fiziksel Nitelik

24 yk. : 11 st, çift stn. ; 206x134, 134x74

Not: Diğer Nüshalar: Dîvânlar. I. 32-34 (Bu nüsha Dîvânlar'da sehven 395'te kayıtlı olduğu yazılıdır.)

Ta'lik. Türkçe

İçindekiler

1b-22a gazeller 23a boş 23b-24a Avnî'nin bir mısraına diğer şâirlerin yazdığı 28 cevap mısra. 23b derkenarda ayrı bir hatla, muhtemelen sonradan bu listeye eklemeler yapılmıştır. Sonda, eserin yazılı olduğu kâğıt cinsinden farklı, nohudi renkli numarasız yazmaya sonradan eklenmiş olduğu düşünülen 16 yaprak vardır. (Resim 18)

Ali Emîrî Efendi'nin kendi el yazısı ile istinsah ettiği
"Avnî" (Fatih Sultân Mehmed) Dîvânı

AE Manzum 530/1

Müellif Adı عونى

Avnî, Fatih Sultân Mehmed d. 835 (1432) – ö. 886 (1481)

Eser Adı: Dîvân-ı Avnî دیوان عونى

Başı: 26b

Resim 19

يوزك مه عيد و سر زلفك شب اسيري

غمزك يد موسى لب لعلك دم عيسي

Sonu: 43b

بزمه مردلك دعوى ايدرמש اول قراماني

خدا فرصت ويريسه قره بيره قرام آني

Müstensih: Ali Emîrî

İçindekiler:

Başta, Ali Emîrî'nin "Arz-ı şükran" başlıklı yazılmış 25 yapraklık bir mukaddime ve Fatih için yazdığı bir gazel vardır.

26b-43b gazeller

43b-47a Avnî'nin bir mısrasına eski şâirlerin yazdıkları 28 cevap mısraları.

Türkçe. Rık'a

Fiziksel Niteleme:

47+1boş yk. 17 st/2 stn.215x155 mm. (Resim 19)

Konu: Edebiyat

A.E Manzum 531/1

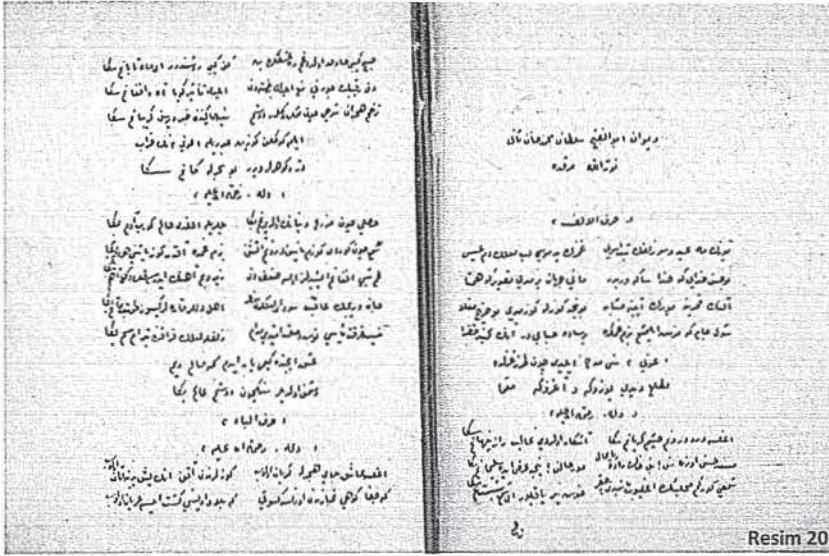
Müellif Adı عونى

Avnî, Fâtih Sultân Mehmed d. 835 (1432) – ö. 886 (1481)

Eser Adı: ديوان عونى

Dîvân-ı ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân-ı sâni

Baş: 1b

يوزك مه عيد و سر زلفك شب اسيرى

غمزك يد موسى لب لعلك دم عيسى

Sonu: 22b

بتسه بنفشه ير ير زينت بولرلكستان

Müstensih: Ali Emîrî Efendi

İstinsah Tarihi: 1924'ten önce

İçindekiler

1b-18b gazeller

18b kıtalar

19a-22b Fatih'in gazellerine 28 şâir tarafından yazılmış cevap

mırsaları

19a'da Ali Emiri'nin, beyitleri hangi kaynaklardan derlediğine dair notları vardır.

Türkçe. Rık'a

Fiziksel Niteleme

22 yk.230x180, 180x110 b.b. (Resim 20)

Konu: Edebiyat

Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığımız tarafından "Fatih Sultan Mehmed Kitaplığı Dizisi" kapsamında bazı eserler yayımlanmış ve yayımlanmaya devam etmektedir. Örnek olarak:

-Hikmetü'l-İşrâk, Prof. Dr. Eyüp Bekiryazıcı ve Üsmetullah Sami tarafından tercüme edilmiştir. Bu çalışmada Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Kitaplığı 3267 numarada kayıtlı Fatih'in özel kitaplığı için istinsah edilen yazma nüsha esas alın-

rak, tıpkıbasım ve tercümesiyle birlikte neşredilmiştir.

-Delâilü'l-i'câz'ın baskısında; Fatih'in mütalaası için hususi olarak istinsah edilen nüsha, tıpkıbasım ve çevirisiyle birlikte neşredilmiştir. Doç. Dr. Osman Güman tarafından tercüme edilen eserin hazırlanmasında Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Fazıl Ahmed Paşa Koleksiyonu 1419 numarada kayıtlı yazma nüsha esas alınmıştır.

Diğer yayımlanan eserler yek.gov.tr internet adresinde görülebileceği gibi temin de edilebilir.